

Relevance Lonerganovy teorie poznání pro metodu v teologii

Jan Regner

Resumé

V práci nazvané „Relevance Lonerganovy teorie poznání pro metodu v teologii“ se autor pokusil poukázat na přínos díla Bernarda Lonergana, zvláště jeho svérázné teorie poznání, pro teologickou metodologii. U základů této práce leží otázka, nakolik je i dnes důležité, aby se teologie zabývala svou metodou a otevřela se interdisciplinárnímu dialogu s přírodními vědami na jedné straně a filozofií na straně druhé.

Po úvodu následuje kapitola s úvahou nad situací a úkoly teologie v době rychlých socio-kulturních proměn. Několik řádků autor věnuje Lonerganovu životu a dílu. Nechybí ani malý exkurz do teorií pravdy, nezbytný k předběžnému zařazení Lonerganova pojetí mezi nejdůležitější noetické pozice. Popis hlavních rysů Lonerganovy teorie poznání, v které autor popisuje strukturu lidského poznání, stanoví zásadní část této kapitoly. Náčrtem jednotlivých poznávacích operací, které dělí na úroveň empirickou, intelektuální a racionální, se Lonergan pokusil položit základy k jakési univerzální metodě, aplikovatelné nejen v přírodních vědách, ale také v teologickém bádání. Kapitulu uzavírá distinkce mezi latentní a explicitní metafyzikou.

V následující kapitole pak autor hledá odpověď na otázku, jaká je metoda, či spíše metody v teologii. První část této kapitoly je věnována pojednání o názvu, předmětu a pramenech teologie. Autor řeší také problém, v jakém smyslu můžeme mluvit o teologii jako o vědě. Po krátkém představení klasických metod, Augustinova, Tomášova a scholastického (resp. neoscholastického) přístupu, pak následuje popis koncepcí modernějších, přičemž zvláštní pozornost je věnována Rahnerově teologii a hermeneutice. Do takto připraveného rámce je vložena skica Lonerganovy transcendentální metody.

Kritika této metody namítá, že Lonerganovo pojednání o metodě může být přínosné, ale je natolik všeobecné, že ho nelze nazvat teologickou metodou. Lonergan opravdu především popisuje kognitivní strukturu činnou v každém aktu lidského vědeckého poznávání. Snad proto Lonergan své stěžejní dílo nenazval „Teologická metoda“, ale „Metoda v teologii“. Tento zdařilý pokus aplikovat obecnou metodologii vědy v teologii se zdá inspirativní i v dnešní době.